

Jak wykorzystać wyniki egzaminów zewnętrznych w doskonaleniu jakości kształcenia (przykład opracowania i wdrażania szkolnego programu naprawczego)

Małgorzata Maria Nowakowska

Coraz częściej mówi się o tym, że system centralnych egzaminów nie jest jedynym narzędziem pomiaru wiedzy i umiejętności. **Nauczyciel korzysta z wyników oceniania zewnętrznego, aby spojrzeć na swoje oceny krytyczniej, obiektywniej, bardziej twórczo.**

Wyniki egzaminów gimnazjalnych dopiero w zestawieniu z ocenami semestralnymi i końcowymi dają pełen obraz osiągnięć ucznia. Dobrą praktyką, od wielu już lat obecną w szkołach, jest dokładne analizowanie wyników egzaminów gimnazjalnych w kontekście ocen końcowych. Różnice – i to znaczne – między ocenami wewnętrznymi i zewnętrznymi powinny skłonić do dyskusji, czy proces kształcenia w danej szkole przebiega prawidłowo.

Egzamin gimnazjalny 2004, a zwłaszcza wyniki w części humanistycznej, był dla społeczności naszego gimnazjum niemałym zaskoczeniem. Oto uczniowie, którzy osiągnęli dobre wyniki w procesie nauczania, otrzymali na egzaminie niewiele punktów. Średnie wyniki z obu części egzaminu gimnazjalnego były, co prawda, nieco wyższe od średnich wyników województwa i gminy, ale nauczyciele przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych postawili pytanie: co zrobić, aby uczniowie z większą pewnością przystąpili do zadań egzaminacyjnych, a tym samym osiągnęli sukces na miarę swoich możliwości.

Po dokładnej analizie wyników egzaminów w roku 2004 określono słabe punkty naszych uczniów. Nisko oceniono umiejętności samodzielnego tworzenia tekstu – zwłaszcza na poziomie składni i ortografii, dostrzeżono braki w umiejętności formułowania argumentów, czytania ze zrozumieniem, interpretacji i zapisywania informacji. Postanowiono skonstruować szkolny program naprawczy.

Celem ogólnym szkolnego programu naprawczego było podniesienie efektywności nauczania. Cele szczegółowe to:

- podniesienie poziomu ortografii i interpunkcji,
- doskonalenie umiejętności tworzenia krótszych i dłuższych form wypowiedzi, argumentowania, odczytywania symboli,
- podnoszenie jakości kształcenia czytania ze zrozumieniem.

Założenia programowe przyjęte na rok szkolny 2004/2005 określono jako: korelację treści międzyprzedmiotowych w planach wynikowych poszczególnych nauczycieli, spójność wewnątrzszkolnego systemu oceniania z ocenianiem zewnętrznym, systematyczną kontrolę osiągnięć poprzez testy diagnozujące w klasach I, II, III oraz test ortograficzny.

Zadania, jakie przewidywał szkolny program naprawczy, miały być realizowane nie tylko przez nauczycieli przedmiotów

humanistycznych. Przyjęto, iż poprawność ortograficzna i interpunkcyjna będzie oceniana w pracach pisemnych na wszystkich zajęciach edukacyjnych. Zaproponowano zapis tychże ocen (w postaci punktów) w dzienniku lekcyjnym. Szczególną rolę w przygotowanym programie naprawczym wyznaczono nauczycielom polonistom, którzy mieli dodatkowo ćwiczyć formy wypowiedzi, oceniać je krytycznie, zaznajomiwszy uprzednio uczniów z kryteriami oceniania. Postanowiono częściej zadawać dłuższe prace pisemne, również z innych przedmiotów, samodzielnie redagować podczas lekcji i w domu kilkudzaniowe wypowiedzi na dany temat. Doskonalić umiejętność argumentowania z obowiązkowym zapisem i formułowaniem argumentów podczas lekcji, utrwać stałe elementy różnych form wypowiedzi pisemnej oraz charakterystyczne słownictwo, stosować wskaźniki spójności tekstu, zwiększyć ilość ćwiczeń dotyczących przekształceń stylistycznych. Ważnym zadaniem do realizacji było również podnoszenie jakości kształcenia czytania ze zrozumieniem oraz zintensyfikowanie prac z tekstem źródłowym.

Nauczyciele przedmiotów matematyczno-przyrodniczych określili cele szczegółowe następująco: doskonalenie odczytywania, analizowania, interpretacji i zapisywania informacji, kształcenie umiejętności poprawnego i precyzyjnego wyboru i zapisywania rozwiązań, wdrażanie do stosowania zintegrowanej

wiedzy i umiejętności rozwiązywania problemów.

Podczas prac przy szkolnym programie naprawczym niezwykle cenne okazały się wskazówki nauczycieli-egzaminatorów, którzy dzielili się swoją wiedzą i spostrzeżeniami, pomagali przy konstruowaniu testów diagnozujących, opracowywali klucz odpowiedzi oraz przeprowadzali analizę wyników testów.

Założenia programu naprawczego nie były czymś nowym, rewolucyjnym. Sposoby realizacji były znane i praktykowane w szkole od lat, a jednak zaplanowane, ukierunkowane i systematycznie realizowane w roku szkolnym 2004/2005 działania przyniosły efekty. Uczniowie, oprócz przyrostu wiedzy i umiejętności zyskali większą świadomość swoich możliwości, czuli się pewniej, potrafili udzielać trafnych i logicznych odpowiedzi, dokonywać dobrych wyborów.

Po zrealizowaniu zadań zapisanych w szkolnym programie naprawczym dokonano wnikliwej analizy i wyciągnięto wnioski, które miały kierunkować działania naszej szkoły w latach następnych. Autorki podkreśliły w sprawozdaniu, że uwzględniono zadania interdyscyplinarne, na godzinach wychowawczych przeprowadzono pogadanki i zajęcia warsztatowe dotyczące sposobów efektywnego uczenia się, uwzględniając potrzeby uczniów, prowadzono zajęcia z dodatkowych przedmiotów, na których pracowano z przykładowymi zestawami egzaminacyjnymi oraz mobilizowano uczniów do samodzielnej pracy z tymi zestawami, z możliwością konsultacji z nauczycielami przedmiotów, doskonalono umiejętności argumentowania, często stosowano na lekcjach formę dyskusji. Pracowano z tekstami źródłowymi, ponadto organizowano wycieczki do kina, muzeum, dzięki czemu umożliwiano uczniom dostęp do różnych form kultury. W podsumowaniu, autorki sprawozdania stwierdziły, że wyniki egzaminów gimnazjalnych 2005 w pełni odzwierciedlały możliwości uczniów naszego gimnazjum. Średni wynik dla szkoły w części humanistycznej był nie-

co wyższy niż średni wynik w powiecie, a tworzenie tekstu własnego wypadło lepiej niż w gminie i powiecie. W części matematyczno-przyrodniczej najwięcej problemów sprawiło uczniom stosowanie zintegrowanej wiedzy w praktyce, tu wskaźnik łatwości najbardziej odbiegał od poziomu w gminie i w powiecie.

Biorąc pod uwagę wnioski płynące z realizacji programu naprawczego w roku szkolnym 2004/2005, zaplanowano działania na rok szkolny 2005/2006. Plan oparto na przeprowadzonej diagnozie (testy dla klas I, dyktando ogólnoszkolne dla klas III), na wnikliwej analizie wyników egzaminu gimnazjalnego (V 2005) i porównano je z ocenami końcowymi.

Działania naprawcze były w zasadzie kontynuacją przedsięwzięć z roku 2004/2005. Przygotowano i przeprowadzono próbny egzamin gimnazjalny na poziomie klas drugich, sprawdzono prace, przeanalizowano wyniki. Uczniowie słabsi mogli liczyć na pomoc pedagogiczną na zajęciach wyrównawczych, na których indywidualizowano pracę z uczniami mającymi trudności w nauce. W klasach III również przeprowadzono egzamin próbny, a wnioski płynące z analizy jego wyników służyły nauczycielom przedmiotów w dalszej pracy.

Egzamin 2006 potwierdził jedynie, że przyjęty plan działania jest niezwykle potrzebny. Wyniki egzaminu – obiektywnie – nie były najlepsze. Średnia liczba punktów uzyskanych przez uczniów gimnazjum w części matematyczno-przyrodniczej była nieco wyższa od średniej w powiecie, ale niższa niż średnia w województwie. Według tabeli staninowej wyników szkół w kraju, wynik naszego gimnazjum mieścił się w stannie 5. Średni wynik w części humanistycznej był nieco słabszy niż w gminie i w województwie. Porównując jednak wyniki egzaminów z osiągnięciami uczniów w ciągu całego cyklu szkolnego, odnotować należy sukces. Uczniowie o niewielkim potencjale intelektualnym poradzili sobie dobrze z zadaniami egzaminacyjnymi. Uczniowie najlepsi napisali egzamin wspaniale.

Program naprawczy spełnił swoje zadanie, pamiętać należy bowiem, że sukces pedagogiczny nauczyciel odnosi wtedy, gdy ucznia o niewielkich możliwościach intelektualnych wyposaży w taką wiedzę i wykształci w nim takie umiejętności, które pozwolą mu zmierzyć się z zadaniami trudnymi, wymagającymi samodzielności myślenia.

Dobra szkoła to taka, w której nauczyciele potrafią, dzięki swoim umiejętnościom, pracy i zaangażowaniu, osiągać coraz lepsze wyniki. Ogromną satysfakcję daje praca z uczniem zdolnym, ale jeszcze większą dumą napawa pedagoga fakt, że uczeń o przeciętnych zdolnościach podejmuje z dużą swobodą wyzwania, jakie stawia przed nim szkoła. ■

Autorka jest nauczycielką języka polskiego w Gimnazjum nr 2 im. Zjednoczonej Europy w Ciechanowie

Najważniejszym kluczem do przybytku mądrości jest ciągłe, to znaczy częste stawianie pytań.

Piotr Abelard